

УДК 373.5.091

Худенко О. М.*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито теоретичні й методологічні аспекти інформаційного менеджменту в закладі освіти. Автор аналізує низку документів, які декларують розвиток інформаційних технологій та комунікацій, зокрема й у сфері освіти. Одним із шляхів створення е-освіти є інформаційний менеджмент. Це поняття визначено як наукову дисципліну та сферу практичної діяльності, це інноваційна діяльність, орієнтована на постійний пошук нових, більш ефективних способів організації інформаційної діяльності, на створення матеріальних і соціальних передумов для ефективного доступу до інформації, на забезпечення інформаційно-комунікаційних процесів, на активізацію й розвиток наявних інформаційних ресурсів і форм їх раціонального використання.

Автор зазначає, що в галузі освіти інформаційний менеджмент є порівняно новим і його впровадження в діяльність закладів освіти має низку об'єктивних і суб'єктивних суперечностей. Теоретико-методологічні основи виникнення і розвитку інформаційного менеджменту пов'язані з розвитком наук інформаційно-комунікаційного циклу, зокрема інформатикою як фундаментальною основою процесів інформатизації та інформаційно-комунікаційної діяльності та теорією управління.

У статті здійснено семантичний аналіз понять «управління», «менеджмент», «інформація», акцентовано на їх полісемантичності. Інформаційний менеджмент у закладі освіти здійснюється за численними каналами зв'язку: керівник – адміністративно-управлінська ланка – колектив допоміжного персоналу – педагогічний колектив – учнівський колектив – батьківський колектив.

Основними методологічними підходами до інформаційного менеджменту в закладі освіти є системний, технологічний, інформаційний та особистісно зорієнтований; принципами реалізації: гарантованість права на інформацію, відкритість, доступність інформації, достовірність і повнота інформації, ефективності, відповідальності, розвитку.

Ключові слова: інформація, менеджмент, інформаційний менеджмент, підхід, принцип, заклад освіти, інформатизація, забезпечення.

Загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства в постіндустріальне. Це відбувається в умовах глобалізації, бурхливого розвитку цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій. Нині вислів «Хто володіє інформацією, той володіє світом» відомого банкіра Натана Ротшильда став не тільки ідіоматичним, але й достовірним. Інформація – це не лише набір фактів або статистичних даних, це могутній інструмент, яким необхідно вправно оперувати. Серед соціологів та філософів мова йде про виникнення нового виду суспільства – інформаційного.

В Україні створюються базові засади інформаційного суспільства. Це задекларовано в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні від 15.05.2013 року та інших нормативних документах. Основними напрямками реалізації Стратегії є розвиток таких сфер суспільного життя, як інформаційна інфраструктура, е-економіка, електронне врядування, е-культура, е-медицина, е-демократія, е-комерція та інші. Важливе місце серед цього переліку посідає е-освіта, а одним із шляхів імплементації є інформаційний менеджмент.

Інформаційний менеджмент – наукова дисципліна та сфера практичної діяльності, це «інноваційна діяльність», орієнтована на постійний пошук нових, більш ефективних способів організації інформаційної діяльності, на створення матеріальних і соціальних передумов для ефективного доступу до інформації, на забезпечення

*© Худенко О. М.

інформаційно-комунікаційних процесів, на активізацію і розвиток наявних інформаційних ресурсів і форм їх раціонального використання» [3, с. 15].

Концепцію освітнього менеджменту серед українських науковців на сучасному етапі розробляють Ю. Г. Барабаш, Л. І. Даниленко, Г. О. Зелінська, В. В. Зінченко, Л. М. Карамушка, В. В. Кулешова, В. В. Олійник, Л. В. Пшенична, Т. М. Сорочан та ін.

Питання інформатизації управління освітою, інформаційного менеджменту знайшли відображення в працях О. С. Віханського, А. М. Гуржія, А. Г. Гуралюк, Ю. О. Дорошенка, Г. А. Дмитренка, М. І. Жалдака, Л. М. Калініної, В. Г. Кременя, Т. І. Лукіної, В. М. Мадзігона, В. І. Маслова, Ф. І. Хміля та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати поняття «інформаційний менеджмент», методологічні підходи та принципи його реалізації в закладі освіти.

У галузі освіти інформаційний менеджмент є порівняно новим і його впровадження в діяльність закладів освіти має низку об'єктивних і суб'єктивних суперечностей, а саме :

- між вимогами суспільства до підвищення ефективності управління в сфері освіти, зокрема дієвого інформаційного менеджменту та рівнем інфраструктури закладу освіти (низька швидкість інтернету, забезпеченість комп'ютерною технікою тощо);
- між потребою в докорінній зміні характеру інформаційно-комунікаційної взаємодії та зв'язків між усіма суб'єктами управління різних ієрархічних рівнів, новими соціальними вимогами до професійної діяльності керівника закладу освіти й недостатнім рівнем сформованості інформаційної компетентності;
- надлишковістю й неструктурованістю інформаційних потоків в організаційній структурі управління закладом освіти, що призводять до необґрунтованості й несвоєчасності ухвалення управлінських рішень керівниками [2, с. 6].

Теоретико-методологічні основи виникнення й розвитку інформаційного менеджменту пов'язані з розвитком наук інформаційно-комунікаційного циклу, зокрема інформатикою як фундаментальною основою процесів інформатизації та інформаційно-комунікаційної діяльності та теорією управління. Спробуємо здійснити поетапний семантичний аналіз поняття «інформаційний менеджмент».

Менеджмент (англ. management – управління, завідування) – система управління сучасним виробництвом, заснована на використанні наук, методів управління. Термін виник у США на початку ХХ століття, коли американський інженер-дослідник Ф. У. Тейлор запропонував розглядати управління підприємством не тільки як практичну діяльність, а й як науку. Термін має кілька значень: 1) управління діловою (бізнесовою) організацією; 2) організація ефективної роботи підлеглих; цілеспрямований вплив менеджера на підлеглих з метою забезпечення ефективного виконання завдань, що стоять перед ними; 3) політика забезпечення прийняття рішень у підприємстві (бізнесі) за рахунок аналізу чинників, які впливають на його ефективність; 4) адміністрація, орган (група менеджерів), що здійснює управління як діловою, так і адміністративною (державний орган) організацією; 5) сукупність знань і умінь, що становлять основу мистецтва управління [4].

Менеджмент й управління є синонімічними, проте не тотожними поняттями, адже останнє є дещо об'ємнішим та загальним. Сучасне поняття «менеджменту» часто пов'язують із концепціями функціонування організацій у ринкових умовах і розповсюджується лише на соціально-економічні системи, тобто організації, обов'язковим елементом яких є людина та її цілеспрямована діяльність. Менеджмент може бути визначений як науково-практичний напрям, орієнтований на забезпечення ефективної життєдіяльності (функціонування) організацій у ринкових умовах господарювання.

Інформація – універсальна субстанція, яка пронизує всі сфери людської діяльності, слугує провідником знань і думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння і співробітництва. Загальноприйнятого визначення інформації не існує, тому воно

використовується головним чином на інтуїтивному рівні. Оскільки залежно від галузі використання термін «інформація» має безліч визначень, уважаємо найдоречнішим дефініцію ЮНЕСКО: «універсальна субстанція, що пронизує усі сфери людської діяльності, слугує провідником знань та думок, інструментом спілкування, взаєморозуміння та співробітництва, утвердження стереотипів мислення та поведінки» [5].

У Законі України «Про інформацію» це поняття потрактовано, як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6].

Інформацією можна й необхідно управляти, особливо якщо це стосується функціонування системних об'єктів. Зважаючи на поліаспектність терміну «інформація», інформаційний менеджмент трактують, як галузь науки, сферу практичної професійної діяльності й процес ухвалення управлінських рішень, апарат управління організаціями, навчальну дисципліну. До головних його функцій відносять: управління комунікаціями, управління інформаційними ресурсами, управління обробленням інформації [7, с. 245].

На думку Л. М. Калініної, інформаційний менеджмент це «окремий напрям менеджменту освіти – науки про ефективне управління закладами й установами, що збагачується у методологічному й практичному вимірах теоретичним обґрунтуванням інформаційного субстрату процесу управління, електронним інформаційним ресурсом і продуктами, програмним забезпеченням управлінського та освітнього призначення; має свій науково-пошуковий простір, об'єкт і предмет дослідження, понятійно-категоріальний апарат» [2, с. 16].

А. Г. Гуралюк стверджує, що інформаційний менеджмент – система принципів, методів, засобів і форм управління інформацією (інформаційними потоками й інформаційними ресурсами), а також управління за допомогою інформації, тобто управлінська технологія, компонентами якої є документна інформація, персонал, технічні й програмні засоби забезпечення інформаційних процесів, а також нормативно встановлені процедури формування і використання інформаційних ресурсів [1].

До основних суб'єктів та об'єктів обміну інформацією в закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) належать керівник (адміністративно-управлінська ланка) – педагог (педагогічний колектив) – учень (учнівський колектив) – батьки учня (батьківський колектив), суб'єкти управління, педагогічного управління, самоуправління, громадського самоврядування в системі управління ЗЗСО одночасно є джерелами та користувачами інформації. Як зазначає Л.М. Калініна, під час взаємодії суб'єктів управління та самоуправління на всіх рівнях управління відбувається обмін інформацією за багаточисельними каналами зв'язку (лініями): керівник – адміністративно-управлінська ланка – колектив допоміжного персоналу – педагогічний колектив – учнівський колектив – батьківський колектив. Такий взаємозв'язок існує завдяки зовнішнім і внутрішнім вертикально-горизонтальним інформаційно-комунікаційним зв'язкам із навколишнім середовищем, а також завдяки прямим внутрішнім горизонтальним зв'язкам (лініями) на одному ієрархічному рівні [2, с. 25].

З появою інформаційного менеджменту як окремої галузі науки і практики виникла необхідність визначення основних підходів та принципів, правил управління потоками інформації та комунікацією в організаціях. Серед методологічних підходів до інформаційного менеджменту в закладі, на нашу думку, доцільно виокремити: системний, технологічний, інформаційний, особистісно-зорієнтований.

Принцип є провідним поняттям, що узагальнює й поширює певні положення на всі явища, процеси в тій галузі, з якої він (принцип) абстрагований. В іншому значенні цей термін визначає, як необхідно будувати, здійснювати та удосконалювати діяльність, щоб досягнути необхідних результатів. Зокрема В. В. Смолей визначає освітні принципи, як «принципи діяльності, найбільш загальні нормативні знання, етичні

норми, обумовлені станом освітньої сфери в конкретний період часу та вимогами суспільства до освіти» [8, с. 17]. Основними принципами реалізації інформаційного менеджменту в закладі освіти є:

- гарантованість права на інформацію, тобто можливість кожної особи отримувати безпосередньо від органів публічної влади, їхніх установ та організацій інформацію про їхню діяльність, події в державі, суспільстві чи навколишньому середовищі;
- відкритість, доступність інформації. Обмін інформацією в закладі освіти має бути прозорим та доступним, здійснюватися через різні канали (дошка оголошень, сайт закладу, групи класних колективів чи закладу в соціальних мережах тощо). Необхідним є створення каналів зворотного зв'язку;
- достовірність і повнота інформації;
- ефективності, тобто функціонування такого інформаційного забезпечення та комунікації закладу освіти, яке максимально відповідало б вимогам зовнішнього середовища організації та найбільш ефективного використання ресурсів і можливостей внутрішнього середовища організації;
- відповідальності. Обов'язок керівництва організації ухвалювати рішення й здійснювати дії, що збільшують рівень добробуту й відповідають інтересам як суспільства, так і самої компанії;
- розвитку, який полягає в тому, що управління потоками інформації та комунікації функціонує з урахуванням можливості постійного поповнення та оновлення функцій системи інформування та комунікації.

Таким чином, інформаційний менеджмент – це і наукова дисципліна, і сфера діяльності організації, і сфера управління організацією. Зараз інформаційний менеджмент посідає ключове місце у функціонуванні закладу освіти, адже забезпечує планування, організацію, координацію та контроль інформаційної діяльності в закладі. Основним ресурсом інформаційного менеджменту є інформація, а одним із шляхів її передачі – інформаційні технології.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі вважаємо розроблення технології інформаційного забезпечення закладу освіти.

Література:

1. Гуралюк А. Г. Інформаційний менеджмент та його місце у підготовці керівника навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання*. Випуск 6 (2011). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_6/8.pdf.
2. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом: автореф. дис. ....д-ра пед. наук: 13.00.06 / Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти». Київ, 2008. 43 с.
3. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Інформаційний менеджмент: опорний конспект лекцій у схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Слово, 2007. 200 с.
4. Менеджмент. URL: <http://leksika.com.ua/12450105/legal/menedzhment>.
5. Менеджмент. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82>.
6. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
7. Сігетій І. Інформація як об'єкт управління в освітніх системах вищої школи (загальні та специфічні проблеми). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 147. С. 272–276.
8. Смолей В. В. Загальні принципи шкільного менеджменту. *Наукові записки*. Серія: Педагогіка. 2010. № 3. С. 15–21.

Khudenko O. M.

INFORMATION MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTION:
THEORETICAL AND METODOLOGICAL ASPECT

The article deals with theoretical and methodological aspects of information management in educational institutions. The author analyzes a number of documents declaring the development of information technologies and communications, including in the field of education. One of the ways of creating e-education is information management. This concept is defined as a scientific discipline and sphere of practical activity, it is an innovative activity, focused on the constant search for new, more effective ways of organizing information activities, on the creation of material and social prerequisites for effective access to information, on the provision of information and communication processes, on the activation and development of available information resources and forms of their rational use.

The author notes that in the field of education information management is relatively new and its implementation in the activity of educational institutions has a number of objective and subjective contradictions. The theoretical and methodological foundations of the emergence and development of information management are related to the development of the sciences of the information and communication cycle, in particular, informatics as a fundamental basis of the processes of informatization, information and communication activity and management theory.

The article deals with the semantic analysis of the concepts of «management», «management», «information», emphasizing their polysemanticity. Information management in the educational institution is carried out through numerous communication channels: manager – administrative and managerial link – collective of support staff – pedagogical collective – student collective – parent collective.

The main methodological approaches to information management in an educational institution are: systematic, technological, informational, personally oriented, principles of implementation: guarantee of the right to information, openness, accessibility of information, reliability and completeness of information, efficiency; responsibility; development.

Key words: information, management, information management, approach, principle, educational establishment, informatization, providing.

Дата надходження статті: «25» квітня 2019 р.